

SUICIDAAL GEDRAG ALS CARRIERE: EEN SOCIOLOGISCHE
VISIE OP GEDRAGSDIFFERENTIËRING (*)

Koenraad MATTHIJS

Inleiding

Een typerend kenmerk van de bestaande verklaringen van suïcidaal gedrag is dat deze 'slechts' een ruim en algemeen kader bieden betreffende de condities waarin een verhoogde kans op optreden van dit gedrag bestaat. In de verklaringen van psychiatisch-psychologische origine is bijvoorbeeld sprake van depressie, psychische stoornis, wanhoop, gevoelens van hulpeloosheid, agressie, cognitieve rigiditeit, enzovoort. Analoge algemene concepten kunnen worden teruggevonden in de sociologische literatuur: er is sprake van anomie, sociale disruptie, statusinconsistentie, deviantie, relatieve marginaliteit. Uiteraard kan, afhankelijk van de probleemstelling, aan deze

---

(*) Dit artikel is de synthese van een deel van het doctoraatsproefschrift dat door de auteur werd verdedigd op 6 juni 1983 aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen (K.U.Leuven). Promotor van deze studie is Prof. Dr. W. Dumon.

verklaringsfactoren wel enig gewicht worden toegekend: de richting van de predictie van de probabiteit van suïcidaal gedrag op grond van deze elementen zal over het algemeen niet verkeerd zijn. De zwakte is echter de gebrekkige accuraatheid en de zwakke discriminatiemogelijkheid voor de specifieke predictie van de kans op en de aard van het getoonde suïcidaal gedrag. De proportie van de personen die in min of meerdere mate één of meerdere van de genoemde kenmerken bezit, en successief ook suïcidaal gedrag vertoont, is immers bijzonder klein (Wilkins, 1967). Voorts zijn de genoemde algemene condities ook predictieve criteria voor tal van andere gedragingen, wat impliceert dat deze condities niet of zwak discrimineren tussen suïcidaal en niet-suïcidaal gedrag. De algemene factoren reduceren met andere woorden onvoldoende de empirische en logische distantie ten opzichte van het explanandum (de afhankelijke variabele).

Dit tekort is door sommige auteurs gesignaleerd (bijvoorbeeld Diekstra - 1973, 80 - die spreekt van een 'theoretisch hiaat') en verder uitgewerkt. Dit gebeurt over het algemeen door de vergelijking van specifieke groepen die onderling van elkaar verschillen naar de aard en de frekwentie van het getoonde suïcidaal gedrag, of door de vergelijking van een suïcidale groep met een groep die op een of andere wijze crisisgedrag van niet-suïcidale aard heeft vertoond. Deze werkwijze heeft als voordeel dat groepen worden vergeleken die in een bepaald opzicht homogeen zijn zodanig dat het effect van de feitelijk discriminerende factoren zuiverder nagegaan kan worden. Een tweede voordeel is dat dergelijke werkwijze een aanzet biedt om de betekenis van algemene en specifieke variabelen in de geneze van (para)suïcidaal gedrag nauwkeuriger te preciseren, en op grond hiervan vervolgens te komen tot een beschrijving van de processuele en dynamische ontwikkelingen van en binnen een 'suïcidale carrière'.

Voorliggende studie ent zich precies op dit aspect van gedragsdifferentiëring. Binnen deze notie kunnen verscheidene dimensies onderkend worden. Nochtans zal hier alleen de differentiatie tussen zelfmoordpoging en niet-suïcidaal crisisgedrag aan bod komen. Met niet-suïcidaal crisisgedrag wordt bedoeld gedrag dat aanleiding heeft gegeven tot opname in een 'crisisinterventie-dienst', zonder dat dit gedrag als suïcidaal wordt benoemd. De concrete onderzoeksvraag kan dus als volgt gepreciseerd worden: welke discriminerende variabelen kunnen empirisch gedetecteerd worden tussen zelfmoordpoging en niet-suïcidaal crisisgedrag en hoe kan deze differentiatie sociologisch geduid worden ?

1. Referentiekaders van het onderzoek

De vaststelling dat in de bestaande literatuur aspecten van differentiatie onderbelicht zijn gebleven, betekent niet dat onderzoek terzake onbestaande zou zijn. Wat de concrete vraagstelling betreft is het onderzoek dat, gegeven bepaalde gronden, het meest geschikt is, tegelijk ook het meest schaars. Daarmee wordt bedoeld onderzoek waarin specifiek relevante groepen worden geselecteerd en onderling vergeleken. Uitzonderingen hierop zijn de studies van Diekstra (1973) en Maris (1981). De sterkte van deze twee onderzoeken is precies dat controlegroepen in het onderzoek worden opgenomen. De meeste studies die enigszins inspelen op de gesignaleerde leemte beperken zich echter tot onderzoek binnen de groep van de zelfmoordpogingen. De 'hoogte' van bepaalde percentages of de 'sterkte' van de relatie tussen bepaalde variabelen en suicidaal gedrag wordt dan vervolgens geacht erop te duiden dat een 'belangrijk' kenmerk in het geding is. Wellicht kan aan de aldus bekomen vaststellingen wel enig gewicht worden toegekend, doch er dient met deze denk- en werkwijze bijzonder omzichtig omgesprongen te worden: 'geen controle: geen conclusie'.

In wat volgt wordt een systematisering gegeven van deze elementen waaraan op grond van bevindingen uit de literatuur het meest gewicht kan worden toegekend. Deze elementen kunnen samengevat worden onder drie hoofdingen: eerdere zelfmoordpoging, observatie van suicidale modellen en ervaringen met 'suicide-achtige' gedragingen. Deze drie factoren zullen nu verder besproken worden.

Eén van de opmerkelijkste constanten in de suicide-literatuur is dat bepaalde aspecten van suicidaal gedrag met zichzelf worden in verband gebracht, bijvoorbeeld wanneer gesteld wordt dat eerdere zelfmoordpoging een predictief criterium is voor latere suicidepoging. De relatie tussen antecedent en actueel (para)suicidaal gedrag (1) wordt in de literatuur op een tweetal wijzen geformaliseerd: enerzijds als de proportie van vroeger optreden van zelfmoordpoging binnen de groepen van actuele zelfmoorden (variatiebreedte: 7 % - 42 %) of zelfmoordpogingen (variatiebreedte: 2 % - 73 %), anderzijds als de proportie van latere zelfmoord (variatiebreedte: 1 % - 22 %) of zelfmoordpoging (variatiebreedte: 3 % - 50 %) binnen de groep van eerdere zelfmoordpogingen (prospectief). Voor een globaal overzicht van de variatie in de percentages die terzake in de

literatuur worden vermeld, zie Matthijs, 1983a, 100-103. Verscheidene auteurs hebben erop gewezen dat eerdere zelfmoordpoging de 'beste' predictie-factor is voor later suïcidaal gedrag (Cohen, 1969; Diekstra, 1973; Pokorny, 1966; Robins, 1959; Wilkins, 1967). Op grond van deze vaststellingen kan de algemene hypothese geformuleerd worden dat zelfmoordpoging vaker dan niet-suïcidaal crisisgedrag wordt voorafgegaan door een eerdere zelfmoordpoging.

Wanneer gesteld wordt dat eerdere zelfmoordpoging een predictief criterium is voor latere zelfmoordpoging (ten opzichte van niet-suïcidaal crisisgedrag) dan betekent dit in feite dat sprake is van de repetitie van zelfmoordpoging. In termen van een suïcidale carrière gaat het dus om het verloop of de evolutie van deze carrière, niet om het begin ervan. De geformuleerde hypothese geeft met andere woorden geen aanduidingen rond de predictoren van de eerste zelfmoordpoging. De detectie van deze elementen is nochtans bijzonder belangrijk omdat hier zowel theoretisch als maatschappelijk een strategische invalshoek wordt geboden voor de reconstructie van suïcidale carrières.

Immers, indien de algemene hypothese juist is, betekent dit dat het begin van een dergelijke carrière cruciaal is voor het verder verloop ervan. Vandaar dat in voorliggend onderzoek aan dit probleem aandacht besteed zal worden. Een tweede element waarop dieper wordt ingegaan houdt verband met de vaststelling dat een groot aantal zelfmoordpogingen niet herhaald wordt. Specifiek vergelijkend onderzoek naar de (niet) herhaling van zelfmoordpoging geeft een aanzet om de parameters van het verloop van een suïcidale carrière accurater te specificeren.

Een tweede predictief criterium voor het optreden van zelfmoordpoging steunt rechtstreeks op de traditie waarbij suïcidaal gedrag wordt geconcipieerd als sociaal aangeleerd gedrag. De centrale idee daarbij is dat het observeren van 'suïcidale modellen' de probabilliteit kan doen toenemen van suïcidaal gedrag van de observator (imitatie, suggestie, modeling). Soms wordt dit fenomeen ook aangeduid als het zogenaamde 'Werther'-effect, een term die voor het eerst gebruikt is door Phillips (1974). Zo bijvoorbeeld stelde Kreitman (1970) vast dat zelfmoordpogingen in sociaal verbonden groepen met een grotere frekwentie voorkomen dan op grond van een steekproef uit de algemene populatie verwacht zou worden. Kreitman concludeert hieruit dat zelfmoordpoging kan geconcipieerd worden als een vorm van sociaal aangeleerde communicatie. In de stu-

die van Diekstra (1973), die ter zake als één van de meest soliede kan worden beschouwd, komt naar voor dat, naast andere factoren, observatie van modellen in de omgeving als één van de meest directe predictoren van zelfmoordpoging kan worden beschouwd. Voor een literatuuroverzicht rond deze materie wordt verwezen naar Matthijs, 1983a, 34-38, 104-106.

Uit de bestaande literatuur kan geconcludeerd worden dat het observeren van 'suicidale modellen' (zowel zelfmoord als zelfmoordpoging) kan opgevat worden als een predictief criterium voor het optreden van suïcidaal gedrag (zowel zelfmoord als zelfmoordpoging) van de observator. Als oriënterende hypothese naar de probleemstelling toe kan gesteld worden dat zelfmoordpoging vaker dan niet-suïcidaal crisisgedrag wordt voorafgegaan door suïcidaal gedrag (zelfmoord of zelfmoordpoging) in de directe omgeving van de betrokkene.

Een derde predictief criterium tenslotte heeft betrekking op de ervaringen met 'suicide-achtige' gedragingen. Suïcidaal gedrag is geen geïsoleerd gedrag waarvan de componenten totaal verschillend zouden zijn van de componenten van andere gedragingen. Er zijn integendeel overlappingen en vloeiende overgangen doorheen de verschillende dimensies van onderscheiden handelwijzen. Steunend op leertheoretische inzichten kan verwacht worden dat de versterking van elementen binnen niet-suïcidaal gedrag, dat bepaalde functionele gelijkenissen vertoont met suïcidaal gedrag, aanleiding kan geven tot een verhoogde kans op optreden van suïcidaal gedrag zelf. In feite kunnen echter in zeer vele gedragingen functionele equivalenten met suïcidaal gedrag onderkend worden (Farberow, 1980). Dit levert een bijzonder complex en gediversifieerd beeld op. Deze complexiteit kan gereduceerd worden omdat het aannemelijk lijkt dat bedoeld effect voor sommige gedragingen meer uitgesproken is dan voor andere, en dit hetzij op grond van maatschappelijke voorstructurering ter zake, hetzij op grond van voor de hand liggende of zichtbare functionele gelijkenis, hetzij op grond van interactie tussen deze beide elementen.

Een voorbeeld van deze interactie tussen functionele en maatschappelijke factoren is de betekenis van alcohol-, drug- en farmacagebruik als predictiefactor voor suïcidaal gedrag. In diverse opzichten kunnen deze gedragingen immers als 'suicide-achtig' worden gekwalificeerd, bijvoorbeeld wat betreft de aard van de in te nemen stoffen en het effect ervan (Diekstra, 1981). Dit impliceert in zekere zin dat deze 'suicide-achtige' gedragingen als 'substituten' voor suïcidaal gedrag worden opgevat. Als hypothese geldt dan dat binnen de groep van de

zelfmoordpogingen vaker alcohol-, drug-, en farmacagebruik zal optreden dan in de niet-suicidale crisisgroep. Voor een uitgebreid overzicht van de literatuur rond deze materie wordt verwezen naar Matthijs, 1983a, 106-110.

De variabelen eerdere zelfmoordpoging, controle door model-observatie en ervaringen met suicide-achtige gedragingen kunnen alle in zekere zin opgevat worden als leercondities van suïcidaal gedrag. Het betreft hier inderdaad condities van operant en observationeel leren. De achterliggende logica bij de hypothese-formulering is met andere woorden dat deze leercondities op zichzelf discrimineren tussen parasuïcidaal en niet-suïcidaal crisisgedrag. Het is precies de bedoeling van voorliggende studie de geldigheid hiervan te onderzoeken.

Naast de genoemde variabelen zullen ook andere factoren in de analyse opgenomen worden. In belangrijke mate echter zal de mogelijkheid om dit te realiseren afhankelijk zijn van wat praktisch en pragmatisch haalbaar is binnen de onderzoekscontext rond suïcidaal gedrag. Het is overigens aannemelijk dat ook de variabelen eerdere zelfmoordpoging, observatie van suïcidale modellen en ervaringen met suicide-achtige gedragingen hun specifieke betekenis krijgen in functie van de sociale organisatie (respectievelijk organiseerbaarheid) van onderzoek rond suïcidaal gedrag. Wat bijvoorbeeld de drie variabelen betreft die de factor ervaringen met suicide-achtige gedragingen constitueren (alcohol-, drug- en farmacamisbruik) is het opvallend dat dit precies drie variabelen zijn die in min of meerdere mate maatschappelijk zichtbaar zijn en, wat belangrijker is, maatschappelijk geproblematiseerd (kunnen) worden. In feite echter vormen deze variabelen slechts een zeer beperkte en specifieke steekproef uit een ruime waaier van potentiële substitutie-effecten. Zo zullen sommigen wellicht beweren dat ook een uitgesproken activiteit in sexualibus een dergelijk effect is. Dit zou namelijk binnen de suicidepogingsproblematiek kunnen geïnterpreteerd worden als een substitutie voor tijdelijke onderbreking van de ervaring ('interruption'). Dat dit aspect in de literatuur niet of slechts in zwakke mate naar voor komt houdt wellicht verband met de moeilijke empirische toeganbaarheid van dit probleem, en dit is op zijn beurt functie van de maatschappelijke normering daarrond. Het is duidelijk dat zowel het bestaande als het eigen onderzoek op grond hiervan gerelativeerd moet worden. Immers, datgene wat kan gedetecteerd worden is functie van de selectieve onderzoeksvatbaarheid van de suicideproblematiek.

2. Operationalisering

In wat volgt zal nader gepreciseerd worden op welke wijze de onderzoeksvraag onderzoekstechnisch behandeld zal worden. Het betreft dus de indicering en de operationalisering, waarmee bedoeld wordt een specificatie van de wijze waarop theoretische concepten en vraagstellingen worden vertaald in empirisch constateerbare verschijnselen.

2.1. Onderzoekstype en onderzoekspopulatie

De vraagstelling rond de gedragsdifferentiëring heeft betrekking op een specificatie van de factoren die de 'keuze' van een specifieke handelwijze mede bepalen. Hiervoor komen in principe verscheidene onderzoeksstrategieën in aanmerking. Na evaluatie van alternatieve mogelijkheden (en moeilijkheden) bleek uiteindelijk dat dossieronderzoek (gevalstudies) de meest aangewezen methode is.

De keuze van de onderzoekspopulatie wordt mede bepaald door de aard van de probleemstelling. Voor het onderzoek naar de differentiërende factoren tussen zelfmoordpoging en niet-suïcidaal crisisgedrag betekent dit in de eerste plaats de selectie van zo uniform mogelijke groepen (naar bepaalde criteria), teneinde de 'invloed' van een aantal factoren te kunnen uitschakelen en de relevante variabelen op het spoor te komen.

Om dit te realiseren wordt het onderzoek beperkt tot groepen van (psychiatrisch) gehospitaliseerden. De groepen zijn dan minstens in dit opzicht gelijk dat bepaalde gedragingen worden gesteld die een voorafgaande crisis- of probleemsituatie doen vermoeden die aanleiding heeft gegeven tot opname. De onderzoeksgroep wordt gevormd door alle eerste opnames op de afdeling 'Crisisinterventie' van het Academisch Ziekenhuis Sint-Rafaël te Leuven en dit gedurende de periode december 1979 tot maart 1981. Van de totale groep, namelijk 388, zijn er 112 zelfmoordgevallen, 9 twijfelgevallen en 267 gevallen die worden ondergebracht in de categorie niet-suïcidaal crisisgedrag. De 9 twijfelgevallen worden niet in de analyse opgenomen.

2.2. Waarneming

De verzameling van de gegevens gebeurt voor beide onderzoeken aan de hand van data opgenomen in het medisch-psychia-

trisch dossier van elke betrokkene. Deze beslissing werd genomen na onderzoek van verscheidene alternatieven voor optimale data-verzameling.

Een belangrijk tekort is onmiskenbaar dat er een ontbrekende schakel is in het onderzoek naar causale relaties: de afwezigheid van storende factoren kan niet adequaat worden nagegaan omdat de onderzoeker beperkt is tot de (aard van) beschikbare gegevens. Dientengevolge is hij niet vrij op het gebied van operationalisering en indicering. Voorts worden de beschikbare gegevens bekeken (geconstrueerd) doorheen een therapeutische bril, wat een interessante spanning aan het licht brengt tussen eensdeels 'objectieve' en anderdeels 'relevante' operationalisering. Hieraan zijn zowel voor- als nadelen verbonden. Tot de voordelen behoort onder meer dat er een zekere uniforme logica achter de data-verzameling zit en verder kan ook aangenomen worden dat patiënten binnen een medisch-psychiatrisch therapeutische kontekst gemakkelijker informatie verschaffen rond bepaalde kwesties dan bijvoorbeeld in een interviewkontekst. Bovendien is controle op de kwaliteit van de gegevens mogelijk door informatie verkregen door derden (bijvoorbeeld informatie van andere leden uit de primaire groepen van de betrokkene).

Tot de belangrijkste nadelen van de gevolgde werkwijze dient gerekend het feit dat de aard en de kwaliteit van de beschikbare gegevens niet neutraal zijn ten opzichte van de therapeutische interventie. De therapeutische relatie is een essentieel sociale relatie met consequenties voor de dataverzameling: de asymmetrische relatie arts-patiënt, de verwachtingen gekoppeld aan de ziekte-rol, de diagnostische benoeming, de permanente taxatie van de wederzijdse intenties tussen hulpverlener en patiënt en andere subtiele processen maken dat gewaarschuwd moet worden voor een ondoordacht gebruik van de medisch-psychiatrische dossiers (voor een diepgaander overzicht met evaluatie, zie Matthijs, 1978, 89-99). Zowel wat betreft de voordelen als wat betreft de nadelen is het onduidelijk of er enige systematische invloed van deze factoren uitgaat voor de differentiatie tussen zelfmoordpoging en niet-suïcidaal crisisgedrag.

Met betrekking tot de concrete waarneming moet in rekening worden gebracht dat elke operationalisering zelf een steekproef is (uit een ruimer universum van mogelijkheden) met een partiële en gebrekkige begripsvaliditeit en een voorbarige inperking van de generaliseringsmogelijkheden. Dit krijgt een eigen accent door het feit dat alleen medisch zichtbare gevallen in

rekening worden gebracht, wat slechts een fractie van de totale populatie is. Een en ander kan nochtans genuanceerd worden wanneer deze discussiepunten worden geplaatst binnen een ruimere kontekst van deze studie, namelijk meer nadruk op interne geldigheid dan op externe geldigheid, meer nadruk op conceptuele veralgemening dan op tijd-ruimtelijke veralgemening.

2.3. De indicering

Voor een goed begrip van de verdere rapportering zal de indicering van een aantal variabelen hier kort weergegeven worden. De variabele eerdere zelfmoordpoging verwijst naar de frequentie van voorkomen van antecedente zelfmoordpoging gedurende de voorbije 10 jaar. De variabele observatie van suicidale modellen is gemeten als de frequentie van voorkomen van zelfmoord of zelfmoordpoging bij 'significante anderen'. Significante anderen wordt in de studie gedefinieerd als directe familieleden (maximaal tweede-graadsverwantschap) en 'vrienden'. Suicide-achtig gedrag verwijst naar het voorkomen van alcohol-, drug- of farmaca-addictie van de betrokkene. Dit refereert naar chronische aspecten. Deze index wordt ook geconstrueerd voor significante anderen.

Voor elke betrokkene is er ook een index van chronische of acute ziekte en/of invaliditeit. De variabele 'recente tegenslag' wordt geconstitueerd in enge zin, namelijk het optreden van een ernstig probleem in een periode van 3 maand voorafgaand aan het suicidaal gedrag of het niet-suicidaal crisisgedrag.

Voor alle gevallen is er ook een aanduiding van de achterliggende probleemsituatie. Daartoe zijn 11 mogelijkheden voorzien: relationeel, (psycho)somatisch, verlies, exclusief psychiatisch, werk, studies, addictie, financieel, sociale isolatie, gerechtelijk en huisvestingsprobleem.

De variabele huishoudensituatie wordt als volgt geoperationaaliseerd: niet-gezinshuishouding (alleenwonenden en samenwoning zonder gezinsvorming), één-oudergezin, partnergezin, volledig gezin en samengestelde gezinshuishouding (Dumon, 1981, 13-15). De variabele socio-economische status bestaat uit een driedelige classificatie gebaseerd op een beroepsprestige-schaal (Dumon, 1981, 36). Andere variabelen tenslotte die eveneens in de analyse werden opgenomen zijn eerdere psychiatrische opname, recente (-3 maand) hulpverlening, burgerlijke staat, geslacht en leeftijd.

3. Resultaten

Wanneer de afhankelijke variabele dichotoom is, en wanneer de onafhankelijke variabelen zowel kwalitatieve als kwantitatieve data bevatten, kan logistische regressie-analyse beschouwd worden als de meest aangewezen analyse-techniek. Logistische regressie ondervangt immers de problemen die kunnen ontstaan bij gewone lineaire dummy variabelen regressie-analyse, zoals niet-normaliteit van de storingstermen, heteroscedastische variantie van de storingstermen en het niet voldoen aan de conditie dat de voorspelde kans op optreden van een gebeurtenis gelegen is tussen 0 en 1.

Logistische regressie kan geconcipieerd worden als een specifiek type uit de kwalitatieve keuze-modellen (2). Het model steunt op de cumulatieve logistische probabiliteitsfunctie. De centrale bedoeling is zo goed mogelijk de waarde van een dummy afhankelijk variabele te voorspellen in functie van één, of een vector van onafhankelijk variabelen, die eveneens dummy waarden mogen aannemen. De concrete analyse gebeurt aan de hand van het BMDP-PLR subpakket. Naargelang de aard en de omvang van het probleem wordt gesteund ofwel op de grootste aannemelijkheidsratio, ofwel op de asymptotische covariantie-schatting. De analyse wordt uitgevoerd zonder een hiërarchische regel te specificeren en er worden geen interactie-termen opgenomen (3).

Er worden initieel 24 onafhankelijke variabelen opgenomen. Eén variabele, leeftijd, is kwantitatief. De andere variabelen zijn dummies. Elf factoren verwijzen naar de aard van de achterliggende probleemsituatie zoals hoger gepreciseerd. Twee dummy variabelen verwijzen naar de burgerlijke staat (verweduwd en gescheiden wordt als één categorie beschouwd), en twee naar sociaal-economische status. De andere variabelen zijn recente tegenslag, eerdere psychiatrische opname, alcohol-en/of drug- en/of farmaca-addictie door de betrokkene zelf of door significante anderen, eerdere zelfmoordpoging, observatie van suicidale modellen, recente hulpverlening en tenslotte chronische of acute ziekte of invaliditeit.

In tabel 1 worden de resultaten van de logistische regressie analyse weergegeven. De goodness-of-fit chi-kwadraat voor de drie modellen bedraagt respectievelijk 314.984 ($p = 0.630$), 116.100 ($p = 0.803$) en 216.800 ($p = 0.306$). De respectievelijke p -waarden van de Hosmer goodness-of-fit chi-kwadraat bedragen 0.783, 0.533 en 0.804 en voor de Brown goodness-of-

Tabel 1. Geselecteerde modellen aan de hand van logistische regressie-analyse voor de discriminatie tussen zelfmoord en niet-suïcidaal crisisgedrag (*)

Totale groep (N = 361)			Mannen (N = 133)			Vrouwen (N = 228)		
Variable	Regressie coëfficiënt	Coëfficiënt/ standaard- fout (**)	Variable	Regressie coëfficiënt	Coëfficiënt/ standaard- fout (**)	Variable	Regressie coëfficiënt	Coëfficiënt/ standaard- fout (**)
	p-waarde van chi bij deze step(***)							
EERDERE ZMP	0.988	5.885	LEEFTIJD	-0.961	-3.78	EERDERE ZMP	0.931	4.58
RECENTE HULP	-0.276	-1.971	EERDERE ZMP	0.861	3.24	RECENTE HULP	-0.329	-1.90
LEEFTIJD	-0.387	-2.844	CONSTANTE	-0.951	-2.92	RELATIONEEL	0.486	2.40
RELATIONEEL	0.348	2.282				ZIEK/INVALIED	-0.602	-2.69
OBS. MODEL	0.431	2.409				OBS. MODEL	0.399	1.86
ZIEK/INVALIED	-0.497	-2.745				TEGENSLAG	0.346	1.61
FINANCIEEL	-0.788	-2.041				CONSTANTE	-0.550	-1.74
A/D/F ANDEREN	0.380	2.433						
ADDICTIE	-0.419	-1.966						
CONSTANTE	-1.228	-2.842						

(*) De variabelen zijn geordend aan de hand van afnemende aannemelijkheid (log likelihood).

(**) Deze waarde kan ruwweg als een t-statistiek geïnterpreteerd worden.

(***) Dit is een test van de hypothese dat de opgenomen term bij deze stap de predictie significant verbetert.

Legende

EERDERE ZMP : eerdere zelfmoordpoging (0 = neen; 1 = ja)

OBS MODEL : observatie van suicidale modellen (0 = neen; 1 = ja)

A/D/F ANDEREN : alcohol- en/of drug- en/of farma- en/of farmaca-addictie van significante anderen (0 = neen; 1 = ja)

RELATIONEEL, FINANCIEEL, ADDICTIE : verwijst naar de duiding van de achterliggende probleemsituatie zoals hoger aangegeven

fit chi-kwadraat 0.394, 1.000 en 0.451 (4). De modellen dienen derhalve met enige omzichtigheid gehanteerd te worden. Dit blijkt overigens ook uit de vaststelling dat de plots van de geobserveerde proporties versus de voorspelde waarschijnlijkheden geen perfect rechte lijn van links onder naar rechts boven vormen en dat de plots van de geobserveerde proporties versus de log kansverhoudingen de logistische curve slechts gedeeltelijk benaderen (Matthijs, 1983c, 28-42).

Uit de verdere analyse blijkt dat er voor de drie modellen respectievelijk 78 %, 82 % en 75 % juiste voorspellingen worden gerealiseerd. Deze percentages corresponderen met een zogenaamd kritiek punt, dat kan fungeren als norm voor het evalueren van de kans op zelfmoordpoging na het invullen van de regressie-coëfficiënten in de logistische vergelijking. De vaststelling van de waarde van het kritieke punt is een arbitraire aangelegenheid, en is onder meer afhankelijk van de 'kost' van verkeerde classificatie (zie Matthijs, 1983a, 180, 184, 186).

Uit tabel 1 blijkt dat het eerder vertoond hebben van parasuïcidaal gedrag een belangrijk predictief criterium is voor het successief optreden van later parasuïcidaal gedrag. Dit kan in eerste orde zo geïnterpreteerd worden dat het optreden van de eerste zelfmoordpoging een cruciale stap is bij het doorbreken van een aantal weerstandsmechanismen tegen parasuïcidaal gedrag, waardoor de kans op repetitie wordt verhoogd. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het een strategische invalspoort is om precies te onderzoeken welke factoren het optreden van de eerste zelfmoordpoging bepalen. Dit impliceert methodisch dat het effect van de variabele eerdere zelfmoordpoging wordt uitgeschakeld door de selectie (en vergelijking) van twee specifieke subgroepen, namelijk enerzijds de groep met eerdere zelfmoordpoging = 0 en met als opnamereden zelfmoordpoging en anderzijds de groep met eerdere zelfmoordpoging = 0 en met als opnamereden niet-suïcidaal gedrag.

Het onderzoek naar de differentiërende variabelen tussen parasuïcidaal en niet-suïcidaal crisisgedrag kan nog in een tweede opzicht uitgebreid worden, namelijk met betrekking tot de verschillen tussen groepen die gelijk zijn wat betreft de aanwezigheid van een antecedente zelfmoordpoging, maar die verschillen naar actuele opnamereden (respectievelijk zelfmoordpoging en niet-suïcidaal gedrag). Dit maakt het mogelijk de variabelen te detecteren die differentiëren tussen de suïcidale en niet-suïcidale groep, voor groepen die beide vroeger reeds parasuïcidaal gedrag vertoond hebben. De vraag is hier met andere woorden aan de orde welke variabelen de kans op het opnieuw op-

treden van parasuicidaal gedrag bepalen. Aangezien de selectie van de subgroepen die aan de gestelde criteria voldoen impliceert dat zelfmoordpoging vroeger reeds is opgetreden, worden uiteraard een groot aantal onderzoekseenheden niet in de analyse opgenomen. Concreet betekent dit dat slechts 67 eenheden worden geanalyseerd. Aan de resultaten van deze analyse kan dan ook slechts een tentatief gewicht worden toegekend.

De onderzoeksresultaten met betrekking tot de eerste en de repetitieve zelfmoordpoging worden weergegeven in tabel 2. Wat betreft het model voor de eerste zelfmoordpoging, bedraagt de p-waarde van de goodness-of-fit chi-kwadraat 0.918, van de Hosmer-test 0.913 en van de Brown-test 0.838. De respectievelijke waarden voor de repetitieve zelfmoordpoging bedragen 0.167, 0.875 en 0.825.

Uit de analyses blijkt dat de kans op optreden van parasuicidaal gedrag ten opzichte van niet-suicidaal crisisgedrag een complexe functie is van diverse interagerende factoren. Voorts is de betekenis van deze factoren gedifferentieerd voor specifieke subgroepen. Dit impliceert dat niet in ongekwalificeerde zin over het onderzoeksprobleem gepraat kan worden. Toch is het mogelijk, op grond van een beperkt en specifiek aantal variabelen, algemene trends te onderkennen en op grond hiervan een reductie aan te brengen in het aantal foutieve voorspellingen dat zou ontstaan bij predictie op louter toevalige basis.

Wat de concrete resultaten betreft, is het in eerste orde belangrijk te wijzen op de variabelen die niet in de modellen opgenomen zijn. Daartoe behoren de variabelen burgerlijke staat, sociaal niveau, recente tegenslag, eerdere psychiatrische opname, het substitutief geïnstalleerd vermogen (alcohol- en/of drug- en/of farmaca-addictie door betrokkene) en diverse duidingsvariabelen. Alhoewel dit besluit methodisch voorbarig is, kan hieruit tentatief geconcludeerd worden dat deze variabelen niet of zwak discrimineren voor wat betreft de aard van de reactie (zoals gedefinieerd) op bepaalde probleemsituaties.

Voor de genoemde niet-discriminerende factoren werden geen specifieke hypothesen geformuleerd, omdat terzake geen verschillen werden verwacht. Met betrekking tot de factor alcohol-, drug- of farmaca-addictie daarentegen werd gesteld dat deze variabele positief zou gerelateerd zijn aan de kans op optreden van parasuicidaal gedrag. Uit de resultaten blijkt dat deze variabele niet voorkomt in de modellen. Blijkbaar kan

Tabel 2. Geselecteerde modellen aan de hand van logistische regressie-analyse voor de eerste en voor de repetitieve zelfmoordpoging (*)

Eerste zelfmoordpoging				Repetitieve zelfmoordpoging			
Variabele	Regressie coëfficiënt	Coëfficiënt/ standaard- fout	p-waarde van χ^2 bij deze stap	Variabele	Regressie coëfficiënt	Coëfficiënt/ standaard- fout	p-waarde van χ^2 bij deze stap
RECENTE HULP	-0.453	-3.083	0.000	LEEFTIJD	-0.819	-2.725	0.010
RELATIONEEL	0.446	2.573	0.008	WERK	0.875	1.868	0.044
OBS MODEL	0.485	2.484	0.016	WOON	1.061	1.584	0.104
CONSTANTE	-1.081	-5.079		CONSTANTE	-0.752	-1.066	

(*) zie uitleg bij tabel 1

Legende

Zie tabel 1

WERK, WOON: verwijst naar de duiding van de achterliggende probleemsituatie zoals hoger aangegeven.

aan deze factor geen substantiële draagkracht worden toegekend met betrekking tot de differentiatie tussen de vergelijkingsgroepen.

Uit de analyses komt naar voor dat diverse duidingsvariabelen slechts in zwakke mate discrimineren tussen de groepen. Dit levert empirische evidentie op voor de stelling dat parasuicidaal gedrag niet optreedt in relatie tot deze specifieke probleemsets. Een uitzondering op deze algemene trend is de variabele 'duiding als relationeel probleem'. Deze variabele komt naar voor in de algemene vergelijking modellen en dit zowel voor mannen en vrouwen samen als voor de vrouwen apart. Wel behoort dit element niet tot de sterkste predictoren. Vooral echter met betrekking tot de eerste zelfmoordpoging treedt deze factor duidelijk op de voorgrond. Rond deze variabele werden in hypothese geen specifieke voorspellingen gedaan. Wel blijkt nu dat zelfmoordpoging waarschijnlijker wordt in situaties waarbij sprake is van potentiële, effectieve en efficiënte beïnvloeding van, respectievelijk interventie door, anderen. Een parameter die deze interventiemogelijkheid mede bepaalt is uiteraard de beschikbaarheid van een beïnvloedingsbron. Daartoe dient echter klaarblijkelijk een onderscheid gemaakt tussen gerichte, duidelijke beïnvloedingsmogelijkheid enerzijds, en anderzijds vage, ambigue en ambivalente beïnvloedingspotentialiteit. In tegenstelling tot de relationele duiding, die in de meerderheid van de gevallen kan gekwalificeerd worden als duidelijk gericht en identificeerbaar, impliceren de meeste andere duidingsvariabelen (woon-, werk-, financieel-, gerechtelijk probleem) vage referenties. In relatie tot deze vaagheid kan verwacht worden dat zelfmoordpoging door de betrokkenen niet zal gedefinieerd worden als een effectief gedragsalternatief; de beïnvloedingsbron is slechts ambigu identificeerbaar, dan wel is deze bron affectief en emotioneel neutraal ten opzichte van het probleem van betrokkene.

In het licht van voorgaande redenering en vaststellingen kan als tentatieve post-factum hypothese gesteld worden dat zelfmoordpoging vaker dan niet-suicidaal crisisgedrag wordt voorafgegaan door problemen in de relationele sfeer. Als plausible verklaringshypothese kan erop gewezen worden dat zelfmoordpoging vooral effectief is in relatie tot een beïnvloedbare en identificeerbare bron die geacht kan worden in staat te zijn het probleem op te heffen. Parasuicide is in dat opzicht van specifieke signatuur.

De vier sterkste predictoren uit het algemene model voor mannen en vrouwen samen zijn eerdere zelfmoordpoging, het voor-

komen van chronische ziekte, invaliditeit of handicap, het voorkomen van alcohol-, drug-, of farmaca-addictie in de directe omgeving van betrokkene en tenslotte leeftijd. Van deze vier predictoren zijn eerdere zelfmoordpoging en alcohol-, drug- of farmaca-addictie in de omgeving positief gerelateerd aan het optreden van parasuicide, de andere twee negatief.

De resultaten van dit algemene model vormen de synthese van een differentieel effect van variabelen voor mannen en vrouwen afzonderlijk. In het model voor mannen zijn namelijk als sterkste predictoren opgenomen: leeftijd(-) en eerdere zelfmoordpoging(+). Voor vrouwen is dit respectievelijk eerdere zelfmoordpoging(+), chronische ziekte, invaliditeit of handicap(-) en als derde variabele duiding als een relationeel probleem(+).

De vaststelling dat de variabele eerdere zelfmoordpoging een constante en sterke predictiefactor is voor het optreden van parasuicide is een bevestiging van de geformuleerde hypothese terzake. Wanneer het effect van het deze variabele constant gehouden wordt (zie de repetitieve zelfmoordpoging), blijkt dat het opnieuw optreden van parasuicide mede gerelateerd is aan een aantal duidingsvariabelen (WERK, WOON). Verwijzend naar de resultaten betreffende de eerste zelfmoordpoging, kan dit zo geïnterpreteerd worden dat, eens suïcidaal gedrag tot het gedragsrepertorium van een individu behoort, dit gedrag ook optreedt in relatie tot andere dan relationele problemen (zie de eerste zelfmoordpoging).

Wat betreft de betekenis van de variabele leeftijd is enige interpretatieve omzichtigheid vereist omdat deze factor moeilijk in functionele zin geduid kan worden. Deze variabele is in het algemene model gerepresenteerd, doch uit de nadere analyse blijkt het effect ervan beperkt te zijn tot de mannen. Voorts treedt deze variabele niet op in het model met betrekking tot de eerste zelfmoordpoging, maar wel met betrekking tot de repetitieve zelfmoordpoging (differentiatie naar geslacht was hier niet mogelijk wegens de kleine aantallen). Blijkbaar is in de algemene parasuïcidale groep een naar omvang relatief grote subgroep aanwezig die gekenmerkt wordt door minstens twee antecedente zelfmoordpogingen. Deze groep wordt waarschijnlijk vooral geconstitueerd door jonge mannen.

Een variabele waarvan het effect in hypothese sterker werd voorspeld dan blijkt uit de onderzoeksresultaten is controle door modelobservatie. Deze komt in het algemene model voor, doch dit wordt alleen gerealiseerd via de vrouwelijke subgroep.

Verder blijkt dat deze factor vooral belangrijk is met betrekking tot de eerste zelfmoordpoging, maar niet optreedt in het model dat betrekking heeft op de repetitieve zelfmoordpoging.

Het geheel overziende kan nu een tentatief dynamisch model met betrekking tot de genese van parasuicidaal gedrag geformuleerd worden. In de eerste plaats treedt zelfmoordpoging vooral op in relatie tot een specifiek relationeel probleem, op voorwaarde dat dit gedrag tot het repertorium van een individu behoort. Er zijn aanduidingen dat dit verwervingsproces mede gebeurt door het observeren van modellen in de omgeving. Eens parasuicidaal gedrag is opgetreden wordt dit, als algemene discriminator tussen parasuicidaal en niet-suicidaal crisisgedrag, een verhoudingsgewijs krachtige predictor voor latere parasuicide. Op dat ogenblik kan zelfmoordpoging ook optreden in relatie tot andere dan relationele problemen.

4. Discussie

Opdat suicidaal gedrag zou optreden moet dit tot het repertorium van het individu behoren. In principe kan aangenomen worden dat dit verwervingsproces verloopt via leerprocessen. Deze leerprocessen kunnen zowel van sociale aard (bijvoorbeeld observeren van andere actoren), als van niet-sociale aard zijn (bijvoorbeeld een steen die in het water 'verdwijnt'). Niet-tegenstaande deze ruime potentialiteit aan leermogelijkheden, is het waarschijnlijk dat de sociale leerprocessen in deze belangrijkst zijn. In principe kunnen sommige van deze sociale leerprocessen, zoals controle door modelobservatie, groeien volgens een exponentieel diffusie-model, wat inhoudt dat de betekenis van deze variabele op een bepaald ogenblik compleet irrelevant wordt. De resultaten van de uitgevoerde analyses wijzen er echter op dat deze leerprocessen in hoofdzaak beperkt zijn tot primaire groepsrelaties (Matthijs, 1983a, 141-142). Dit betekent dat de potentieel ingrijpende effecten van exponentiële groei van deze leerprocessen structureel beperkt wordt. Sociologisch kan voor de duiding hiervan de notie referentie-groepsgedrag ingevoerd worden. Als beperkende conditie van de diffusie van leerprocessen kan er verder ook op gewezen worden dat het feit dat een bepaald gedrag tot het repertorium van een individu behoort geenszins betekent dat dit gedrag ook optreedt. Opdat dit zou gebeuren is het optreden van supplementaire condities noodzakelijk, zoals situationeel belastende factoren. Uit de resultaten is bijvoorbeeld duidelijk

naar voor gekomen dat zelfmoordpoging vooral optreedt in problematische maar beïnvloedbare sociale omstandigheden. Dit betekent dat zelfmoordpoging in zijn ontstaan en in zijn afloop (het betreft niet-dodelijk suicidaal gedrag) mede bepaald wordt door de aard (de structurele karakteristieken) van de achterliggende crisissituatie.

Samenvattend kan dus gesteld worden dat de differentiatie tussen zelfmoordpoging en niet-suicidaal crisisgedrag primair bepaald wordt door de interactie tussen enerzijds leerprocessen die uit hun aard zelf rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking hebben op de discriminatie tussen deze alternatieven, en anderzijds de sociaal-structurele en situationele context waarin deze gedragingen (kunnen) optreden.

Deze these kan het meest accuraat geëvalueerd worden aan de hand van een vergelijkend onderzoek tussen een groep van eerste suicidepogingen en een niet-suicidale crisisgroep. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt o.m. dat de variabele observatie van suicidale modellen een belangrijk predictief criterium is. Als verklaringsgrond voor deze vaststelling kan erop gewezen worden dat personen in crisissituaties erg suggestibel zijn voor oplossingen die vanuit de omgeving worden aangereikt, en met name gedrag zullen stellen dat topografisch gelijk(aardig) is aan geobserveerd probleemoplossend gedrag. Het observeren van modellen van (para)suicidaal gedrag kan dus een faciliterend effect hebben voor het eigen (para)suicidaal gedrag. Hieraan dient ook een nuancerende correctie gekoppeld: de betrokkene kan immers ook observeren dat (para)suicidaal gedrag geen effectieve of efficiënte oplossingsstrategie is. De sociale leer-hypothese is dus probabilistisch, niet deterministisch. Verder onderzoek dient de parameters van contact-overdracht-acceptatie te preciseren.

De gesignaleerde vaststelling kan ook in meer sociologische zin geduid worden. Uit de resultaten van de vergelijking tussen de groep eerste zelfmoordpogingen en de groep niet-suicidaal crisisgedrag is gebleken dat parasuicidaal gedrag verhoudingsgewijs vaker optreedt in de context van relationele problemen. Ten opzichte van andere probleemgebieden worden relationele problemen gekenmerkt door hun specificiteit wat betreft het probleemobject. Daarmee wordt bedoeld de aanwezigheid, de identificeerbaarheid en de beïnvloedbaarheid van een specifieke bron. Hieraan kan de sociologische reflectie gekoppeld worden dat de aard, de frekwentie en de betekenis van suicidaal gedrag mede bepaald wordt door maatschappelijke factoren. Concreet betekent dit dat suicidaal gedrag in sociologische zin

dient geconcipieerd binnen specifieke interactie- of competitie-systemen.

Binnen de sociologie is er tot nog toe vrijwel uitsluitend aandacht besteed aan systemen die uit hun aard zelf gekenmerkt worden door uitzichtloze, onbeheersbare en hopeloze situaties ('sociale isolatie'). Dit is echter typisch voor situaties die een voedingsbodem zijn voor dodelijk suicidaal gedrag (Matthijs, 1983a, 199-221). Een relationele probleemduiding kan echter bezwaarlijk in termen van sociale isolatie geïnterpreteerd worden. Het omgekeerde lijkt veeleer juist te zijn: waar sociale isolatie vaak refereert naar een expliciete afwezigheid van anderen, wordt nu verwezen naar de expliciete, maar problematische, aanwezigheid van anderen. Het is precies deze beschikbaarheid van een beïnvloedingsbron die in staat is om relevante veranderingen in de probleemsituatie van de betrokkene aan te brengen, die typisch is voor het optreden van niet-dodelijk suicidaal gedrag.

Wellicht kan op grond hiervan ook inzichtelijk gemaakt worden waarom zelfmoordpoging zich als probleem pas is beginnen te manifesteren in de tweede helft van de twintigste eeuw. Blijkbaar hangt deze hele evolutie samen met de sindsdien groeiende nadruk die gelegd wordt op, wat genoemd wordt, de 'relationele kwaliteit van het leven'. Alhoewel niet als zodanig bedoeld heeft deze evolutie wellicht veel meer aanleiding gegeven tot processen van ongelijkheid (boven- en onderschikking van individuen ten opzichte van elkaar) dan tot processen van gelijkheid. In feite worden dan precies de bouwstenen gelegd voor een structureel onderbouwde situatie van relatieve deprivatie (in psychologische termen: frustratie) van bepaalde groepen. Er zijn, ook in onderhavig onderzoek, aanwijzingen dat precies degenen die in deze context een afhankelijkheidspositie innemen, erg gevoelig zijn voor zelfmoordpoging. De relatief hogere prevalentie van zelfmoordpoging bij vrouwen (ten opzichte van mannen) en bij de jonge leeftijdsgroepen (ten opzichte van de oudere leeftijdsgroepen) biedt hiervan een bijzonder fraai voorbeeld.

Conclusie

Uit de resultaten van de analyses blijkt dat de geformuleerde hypothesen rond de differentiatie tussen zelfmoordpoging en niet-suicidaal crisisgedrag gedeeltelijk worden bevestigd. Dit

is met name het geval voor leerparameters zoals eerdere zelfmoordpoging en observatie van suicidale modellen. De variabele alcohol-, drug- of farmaca-addictie komt niet naar voor als een discriminerende factor. Andere variabelen daarentegen blijken wel te differentiëren tussen de twee onderzochte condities waarbij met name in het oog springt dat ook de achterliggende sociale condities mede het ontstaan, de evolutie en de afloop van suicidaal gedrag bepalen. De sociologische basisconditie is dus relevant voor de aard van het 'gekozen' gedrag. Dit is een typische context van 'gedwongen keuze'.

SAMENVATTING

De bestaande 'suicidologische' theorieën bevatten slechts zeer algemene predictieve criteria voor het optreden van zelfmoordpoging. De empirische en logische distantie tussen deze criteria en zelfmoordpoging is vaag, ongedifferentieerd en a-specifiek.

In voorliggende studie wordt gepoogd aan deze leemte gedeeltelijk tegemoet te komen door de vergelijking van twee specifieke subgroepen: een groep van zelfmoordpogingen en een groep van niet-suicidaal crisisgedrag.

De resultaten van de analyse wijzen erop dat voor een goed begrip van de suicide-problematiek de diverse stadia binnen een 'suicidale carrière' duidelijk van elkaar moeten onderscheiden worden. Verder blijkt dat de concipiëring van suicidaal gedrag in termen van interactie tussen sociale leerparameters en structurele condities een strategische invalshoek kan bieden voor de empirische reconstructie en de sociologische duiding van suicidale carrières.

SUMMARY

The existing 'suicidologic' theories only contain general predictive conditions for the appearance of individual suicide attempt. The empirical and logical distance between these conditions and suicide attempt is vague, undifferentiated and un-specific.

This study contributes to filling in this hiatus by comparing two specific groups: a group of persons attempting suicide and a group of persons showing non-suicidal crisis behavior.

The results indicate that it is necessary to distinguish between the different stages of a 'suicidal career'. Moreover, it appears that conveying suicidal behavior in terms of interaction between social learning and structural conditions is useful for a sociological interpretation of suicidal careers.

NOTEN

1. Parasuicide wordt gebruikt als synoniem voor zelfmoordpoging.
2. Voor situering van logistische regressie als techniek, en voor aanduiding van de relatie ervan met log-lineaire modellen en lineaire regressie, zie Bishop, 1969; Haberman, 1978; Pindyck & Rubinfeld, 1976; Swafford, 1980; Theil, 1970.
3. Voor verdere analyses met opname van interactie-termen, zie Matthijs, 1983a, 168-198.
4. De 'goodness-of-fit' chi-kwadraat test de hypothese dat het model bij die stap goed overeenkomt met de data. Deze wordt berekend aan de hand van de ratio van de geobserveerde versus de voorspelde frequenties van elke cel. De 'Hosmer goodness-of-fit chi-kwadraat' vergelijkt de geobserveerde en voorspelde frequenties van 10 cellen. Een kleine p-waarde betekent dat de voorspelde waarden

niet fitten met de data. De 'Brown goodness-of-fit chi-kwadraat' evalueert de fit van de data met de logistische functie. Een kleine p-waarde betekent dat het logistisch model niet geschikt is voor de data.

5. Er zijn aanduidingen dat dit voor vrouwen meer uitgesproken het geval is dan voor mannen. Gekoppeld aan de vaststelling dat de index 'observatie van suicidale middelen' vooral geconstitueerd wordt door zelfmoordpogingen (niet zelfmoorden) van vrouwen (niet mannen), pleit dit voor de relevantie van de sociale leer-hypothese van suicidaal gedrag. Structurele gelijkenis kan immers wijzen op specifieke functionele controle van model naar observator.

BIBLIOGRAFIE

- BISHOP, Y.M., Full contingency tables, logits, and split contingency tables. Biometrics, 25(1969), 119-128.
- COHEN, E., Self-assault in psychiatric evaluation. Archives of General Psychiatry, 21(1969), 64-67.
- DIEKSTRA, R.F., Crisis en gedragskeuze. Een theoretische en empirische bijdrage tot het zelfmoordprobleem. Amsterdam, Swets & Zeitlinger, 1973.
- DIEKSTRA, R.F., Over suicide. Zelfdestructie, zelfbehoud en hulpverlening. Alphen aan den Rijn, Samson, 1981.
- DUMON, W., Preventie van structurele marginalisering van "niet-traditionele" gezinnen. Brussel, Nationaal Onderzoeksprogramma in de Sociale Wetenschappen, 1981, deel 17.
- FARBEROW, N.L. (Ed.), The many faces of suicide. New York, McGraw-Hill Book Company, 1980.
- GOCDMAN, L.A., The relationship between the modified and more usual multiple regression approach to the analysis of dichotomous variables. In: HEISE, D.R. (Ed.), Sociological Methodology. San Francisco, Jossey-Bass, 1976, 83-110.

- HABERMAN, S.J., Analysis of qualitative data. Volume 1. Introductory Topics. New York, Academic Press, 1978.
- KNOKE, D., A comparison of log-linear and regression models for systems of dichotomous variables. Sociological Methods and Research, 3(1975)4, 416-434.
- KREITMAN, N., P. SMITH, E.S. TAN, Attempted suicide as language: an empirical study. British Journal of Psychiatry, 116, 1970, 465-473.
- MARIS, R.W., Pathways to suicide. A survey of self-destructive behaviors. Baltimore, John Hopkins University Press, 1981.
- MATTHIJS, K., Een empirisch en theoretisch sociologische bijdrage tot de zelfmoordproblematiek. Leuven, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie, eindverhandeling, 1978.
- MATTHIJS, K., Zelfmoord en zelfmoordpoging. Deel I: Gedragskeuze van een typologering binnen suicidaal gedrag. Faculteit der Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie. Doctoraal proefschrift, 1983(a).
- MATTHIJS, K., Zelfmoord en zelfmoordpoging. Deel II: Methodologisch hoofdstuk. Faculteit der Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie. Doctoraal proefschrift, 1983(b).
- MATTHIJS, K., Zelfmoord en zelfmoordpoging. Deel III: Bijlagen. Faculteit der Sociale Wetenschappen, Departement Sociologie. Doctoraal proefschrift, 1983(c).
- PINDYCK, R.S., D. RUBINFELD. Economic models and economic forecasts. New York, McGraw-Hill, 1976.
- PHILLIPS, D.P., The influence of suggestion on suicide: substantive and theoretical implications of the werther-effect. American Sociological Review, 39(1974)2, 340-354.
- POKORNY, A.D., A follow-up study of 618 suicidal patients. American Journal of Psychiatry, 122(1966), 1109-1116.
- ROBINS, E., G.E. MURPHY. Some clinical considerations in the prevention of suicide based on a study of 134 successful suicides. American Journal of Public Health, 49(1959)7.

SWAFFORD, M., Three parametric techniques for contingency table analysis: a nontechnical commentary. American Sociological Review, 45(1980)4, 664-690.

THEIL, H., On the estimation of relationships involving qualitative variables. American Journal of Sociology, 76 (1970)1, 103-154.

WILKINS, J., Suicidal behavior. American Sociological Review, 32(1967)2, 286-298.